

**บทที่ 3 การเมืองภายหลัง 24 มิถุนายน
พ.ศ. 2475 จนถึงรัฐประหาร
20 มิถุนายน พ.ศ. 2476**

เค้าโครงเรื่อง

1. การเมืองภายหลังการยึดอำนาจ
 - 1.1 การดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว
 - 1.2 คณะกรรมการราษฎร: รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ชุดที่ 1
 - 1.3 นโยบายสร้างความมั่นคงทางการเมือง
 - 1.4 รัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ. 2475
2. รัฐบาล พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ชุดที่ 2
 - 2.1 คณะรัฐบาล
 - 2.2 ความขัดแย้งทางการเมืองและการทหาร
 - 2.3 เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
 - 2.4 การปิดสภา และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา
3. รัฐบาล พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ชุดที่ 3
 - 3.1 คณะรัฐบาล
 - 3.2 รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476
4. ความขัดแย้งทางการเมืองในระยะ 1 ปีแรกของระบอบประชาธิปไตย

สาระสำคัญ

1. **คณะราษฎร** เป็นผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริง ในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ทางการเมืองการทหารภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้แก่ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การแต่งตั้งสส. ชั่วคราว การจัดตั้งคณะรัฐบาล ตลอดจนการควบคุมตำแหน่งสำคัญด้านการทหาร
2. สภาพการเมืองระหว่าง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 - 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 มี**ลักษณะการต่อสู้ และการขัดแย้งทางการเมือง**หลายประการ จึงเกิดความแตกแยกของผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎร ระหว่างกลุ่ม พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ กลุ่ม พระยาทรงสุรเดช
3. บทบาททางการเมืองของ **พระยามโนปกรณนิติธาดา** ตลอดจนนโยบายทางการเมืองบางประการมีส่วนต่อการสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาล
4. **รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476** มีผลทำให้ พระยาพหลพลพยุหเสนาได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมี หลวงพิบูลสงคราม เป็นฐานอำนาจทางการเมืองและการทหาร

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทที่ 3 แล้ว นักเรียนสามารถ

1. อธิบายการดำเนินการทางการเมือง เพื่อจัดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้
2. สรุปเหตุการณ์สำคัญ ในระยะ 1 ปี ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้
3. อธิบายสาเหตุและผลกระทบทางการเมืองของ รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้
4. วิเคราะห์บทบาททางการเมือง ของ พระยามโนปกรณนิติธาดา ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้

□ □

□ ในบทที่ 2 ได้ศึกษามาแล้วว่า สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นอย่างไร จึงเป็นแรงผลักดันให้คณะราษฎรร่วมกันคิดทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย ในบทที่ 3 นี้ จะศึกษาการเมืองภายหลังจากที่คณะราษฎรยึดอำนาจได้สำเร็จแล้ว ในระยะ 1 ปีต่อจากนี้ เป็นช่วงที่พระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลรวม 3 ครั้ง และรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาจะสิ้นสุดลงเมื่อเกิดรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 □

1. การเมืองภายหลังจากการยึดอำนาจ

1.1 การดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตพระนครในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้เข้าเฝ้าและกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ และทูลเกล้าถวายรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวให้ทรงลงพระปรมาภิไธยเพื่อพระราชทานต่อไป ส่วนการดำเนินการทางการเมืองต่าง ๆ คณะราษฎรได้เชิญเสนาบดีและปลัดทูลฉลองกระทรวงต่าง ๆ เข้าร่วมประชุมกัน ทลวงประดิษฐมนูธรรมได้รับมอบหมายให้แถลงแทนคณะราษฎรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองและราชการแผ่นดินที่จะต้องกระทำต่อไป

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก เรียกชื่อว่า **พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ** การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 39 มาตรา โครงสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดรูปการปกครองที่จะใช้คือ ระบบรัฐสภา (parliamentary system) ประกอบด้วยสถาบันสำคัญคือ คือ พระมหากษัตริย์ สมาชิกผู้แทนราษฎร คณะกรรมการราษฎร (คณะรัฐบาล) และศาล

ดร.กระมล ทองธรรมชาติ ได้แสดงความเห็นไว้ว่า "...รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยกฐานะของคณะราษฎรไว้สูงเท่ากับพระมหากษัตริย์ และมีบทบัญญัติที่ให้ประโยชน์แก่คณะราษฎรตลอดจนต่อต้านสถาบันที่คณะราษฎรต้องการจะลดอำนาจ..."¹



ที่ ๒๔/๑๓๖

วังสราญ

วันที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และผู้แทนคณะราษฎร
 ข้าพเจ้าได้รับหนังสือขอรวมในการที่คณะราษฎรได้ออก
 ประกาศประท้วง แสดงถึงการกระทำของข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนา
 ขน พ.ศ. นี้ ในขณะที่คณะราษฎรได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง
 แผ่นดิน ซึ่งบัดนี้คณะราษฎรได้ทบทวนความผิดแล้วว่า ข้าพเจ้าถึง
 ใกล้เคียงราษฎร และได้คิดที่จะให้พระบรมมณูการปกครองแผ่นดิน
 แก่ราษฎรอยู่แล้ว ทกแต่ล่าช้าไปไม่ทันกาล และไม่ได้เป็นได้กับ
 พวกทาสชีวิต ข้าพเจ้าขอขอบใจคณะราษฎรซึ่งมีความหวังดีต่อ
 ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าหวังว่าในอนาคตอันใกล้นี้เมื่อถึงเวลาสมควร คณะราษฎร
 จะได้ออกคำสั่งแกว่การเปลี่ยนแปลงเสียมลทินให้ราษฎรได้ทบทวน
 ความผิดของตัวเองเมื่อประกาศความผิดไว้นั้น.

(Signature)

ภาพที่ 10 พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 7

พระราชทานอภัยโทษให้แก่คณะราษฎร

ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร คือ พระยาพลพลยุทธเสนา พระยาทรงสุรเดช พระ-
 ยาฤทธิอัคนย์ ได้อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้น จำนวน
 70 คน ประกอบด้วย บุคคลในคณะผู้ก่อการหรือสมาชิกของกลุ่มคณะราษฎร อีกส่วนหนึ่ง ได้แก่
 ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทั้งเจ้าพระยา พระยา นายทหารบก ทหารเรือ นักหนังสือพิมพ์ พ่อค้า และผู้
 เคยร่วมก่อการกบฏ รศ. 130 ในสมัยรัชกาลที่ 6

สภาผู้แทนราษฎร ได้เปิดประชุมเป็นครั้งแรกในวันที่ 28 มิถุนายน 2475 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เจ้าพระยามหิธร เสนาบดีกระทรวงมหรธาธรเป็นผู้ัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งมาเปิดประชุมสภา ที่ประชุมได้มีมติเลือกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นประธานสภา พลตรี พระยาอินทรวชิต เป็นรองประธานสภา และหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเลขาธิการในการประชุมครั้งนี้ ในวาระเดียวกันนี้ พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร ได้กล่าวมอบอำนาจผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารให้แก่สภา ต่อจากนั้นสภาได้อนุมัติร่างพระราชบัญญัติอนันตสมาคมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่คณะราษฎร และมีมติเลือกคณะผู้บริหารประเทศคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการราษฎร"² ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 เพื่อบริหารราชการแผ่นดินสืบต่อจากเสนาบดีชุดที่พ้นสภาพไป ผู้ที่ได้รับการพิจารณาให้ดำรงตำแหน่ง ประธานกรรมการราษฎร คือ มหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา³



ภาพที่ 11 พระยามโนปกรณนิติธาดา

1.2 คณะกรรมการราษฎร: รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ 1

พระยามโนปกรณนิติธาดาได้เข้าดำรงตำแหน่งประธานกรรมการราษฎร และมีกรรมการราษฎรทั้งหมด 14 นาย ดังรายนามต่อไปนี้

- | | |
|--------------------------------------|--------------------|
| 1. มหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา | ประธานกรรมการราษฎร |
| 2. นายพลเรือตรี พระยาปรีชาชลยุทธ | กรรมการราษฎร |
| 3. มหาอำมาตย์ตรี พระยาศรีวิสารวาท | กรรมการราษฎร |
| 4. นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา | กรรมการราษฎร |
| 5. นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช | กรรมการราษฎร |
| 6. นายพันเอก พระยาฤทธิอัคนย์ | กรรมการราษฎร |
| 7. อำมาตย์เอก พระยาประมวฬวิชาพูล | กรรมการราษฎร |
| 8. นายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ | กรรมการราษฎร |

9. นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม	กรรมการราษฎร
10. นายนาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย	กรรมการราษฎร
11. อำมาตย์ตรี หลวงประดิษฐมนูธรรม	กรรมการราษฎร
12. รองอำมาตย์เอก หลวงเดชสหกรณ์	กรรมการราษฎร
13. รองอำมาตย์เอก ต้ว ลพานุกรม	กรรมการราษฎร
14. รองอำมาตย์เอก ประยูร ภมรมนตรี	กรรมการราษฎร
15. นายแนบ พหลโยธิน	กรรมการราษฎร

จะเห็นได้ว่าในการจัดตั้งคณะบุคคลที่จะทำหน้าที่บริหารประเทศสืบต่อไปนั้น คณะราษฎรมิได้เข้ามามีบทบาทด้านการบริหารทันที แต่กลับมอบอำนาจให้แก่พระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งมิใช่สมาชิกของคณะราษฎร ในเรื่องนี้พิจารณาได้หลายประการ กล่าวคือ

ประการที่ 1 อาจเป็นการสร้างภาพลักษณ์ ที่ดีงามสำหรับประชาชนทั่วไปว่า คณะราษฎรมิได้เจตนาวิรุสิทธิ์ที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง หากใช้เพราะมีความต้องการอำนาจหรือตำแหน่งทางการเมือง

ประการที่ 2 การให้ขุนนาง เช่น พระยามโนปกรณนิติธาดา เข้ารับตำแหน่งสูงสุดทางการบริหาร จะช่วยประสานรอยร้าวระหว่างขุนนาง ข้าราชการต่างๆ หรือฝ่ายที่นิยมระบอบเก่ากับฝ่ายนิยมระบอบใหม่หรือกลุ่มคณะราษฎร เท่ากับช่วยสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันให้เกิดขึ้น และการที่พวกผู้ก่อการเป็นทหารเป็นส่วนใหญ่จึงต้องการได้รับความวางใจจากประชาชน⁴ ตลอดจนการที่พระยามโนปกรณนิติธาดามาให้การสนับสนุนคณะราษฎร เหมือนกับเป็นการดึงระบบข้าราชการเข้ามาค้ำจุนอำนาจคณะราษฎร เพราะหลวงประดิษฐมนูธรรม บุคคลชั้นนำของผู้ก่อการฝ่ายพลเรือนก็อ่อนอาวุโส ส่วนพระยาพหลพลพยุหเสนา อาวุโสสูงแต่ก็ไม่กว้างขวางในหมู่พลเรือน เท่ากับว่าคุณสมบัติความเหมาะสมของพระยามโนปกรณนิติธาดาทางด้านชาติตระกูล ความรู้ ประสบการณ์ และแนวความคิดคณะราษฎรจึงคาดหวังว่าจะให้ความร่วมมือได้ดีพอสมควร

ประการที่ 3 เพื่อการรับรองจากต่างประเทศ เพราะการรับรองอาจมีปฏิกาหากเป็นรัฐบาลของคณะราษฎรโดยตรง อาจจะถูกมองว่าเป็นหัวรุนแรง (radical)⁵

1.3 นโยบายสร้างความมั่นคงทางการเมือง

เมื่อคณะกรรมการราษฎรเริ่มเข้าบริหารราชการแผ่นดิน คณะกรรมการราษฎรได้มี

การยุบเลิกหน่วยงานและพระราชบัญญัติต่างๆ ที่ได้ประกาศใช้สมัยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เช่น สภาป้องกันราชอาณาจักร สภาการคลัง อภิรัฐมนตรีสภา พระราชบัญญัติองคมนตรี นอกจากนี้ยังได้โอนหน่วยงานบางหน่วยมาขึ้นกับคณะกรรมการราษฎร ได้แก่ กรมตรวจเงินแผ่นดินในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กรมร่างกฎหมายในกระทรวงยุติธรรมทั้งนี้เพื่อโอนอำนาจการบริหารมาขึ้นอยู่กับคณะกรรมการราษฎร ประกาศยุบเลิกกรมราชเลขาธิการซึ่งมีบทบาทสำคัญในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยอ้างเหตุผลว่าไม่มีความจำเป็นที่จะใช้กรมนี้ต่อไป ยุบหน้าที่ราชการแผนกกองการต่างประเทศและหน้าที่ราชการกองบัญชาการกับกองจตุสดมภ์เป็นหน้าที่ของฝ่ายพระราชวัง ส่วนหน้าที่นอกจากนั้นมอบให้เป็นหน้าที่ของกรมเลขาธิการคณะกรรมการราษฎร อาจพิจารณาได้ว่าคณะกรรมการราษฎรได้ดำเนินนโยบายดึงอำนาจบางส่วนจากสถาบันพระมหากษัตริย์มาสู่คณะกรรมการราษฎร โดยวิธียุบเลิกกรมราชเลขาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานชั้นตรงต่อกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การจัดตั้งกรมเลขาธิการคณะกรรมการราษฎรหรือมีลักษณะโอนอำนาจบริหารฝ่ายราชการพลเรือนมาสู่คณะกรรมการราษฎร

ในด้านการทหาร ได้มีการปรับปรุงกิจการด้านทหารโดยยกวางกองทัพบกและกองทัพเรือใหม่ ปรับเปลี่ยนตำแหน่งนายทหารทั้งในกองทัพบกและกองทัพเรือ ตำแหน่งสำคัญที่สมาชิกคณะราษฎรเข้าดำรงตำแหน่ง ได้แก่

พันเอก พระยาพลพลยุทธเสนา	รองจเรทหารบก เป็นผู้บัญชาการทหารบก
พันเอก พระยาทรงสุรเดช	อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ
พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์	ผู้บัญชาการทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์ เป็นผู้บังคับการทหารปืนใหญ่
พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ	ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก

นอกจากนี้ หลังจาก พระยาพลพลยุทธเสนา เป็นผู้บัญชาการทหารบกแล้ว ก็ได้มีคำสั่งโยกย้ายนายทหารชั้นผู้บังคับกองพันอีก 18 กองพัน เท่ากับว่าคณะราษฎรใช้มาตรการเปลี่ยนนายทหารฝ่ายของตนเข้าควบคุมกำลังทั่วประเทศ รวมทั้งออกคำสั่งปลดข้าราชการฝ่ายทหารและตำรวจทั้งฝ่ายราชวงศ์และสวามิภักดิ์ราชวงศ์ ได้แก่ พลโท ม.จ. เสริมศิริ กฤดากร (เสนาธิการทหารบก) พลโท พระยาสีหราชเดโชชัย (เสนาธิการทหารบก) พลโท พระยาเฉลิมอากาศ (เจ้ากรมอากาศยาน) พลตรี พระยาเสนาสงคราม (ผู้บัญชาการกองพลที่ 1) พลตรี ทองทัฬหายุ

ทองใหญ่ (ผู้บัญชาการกองพลที่ 2) พลตรี พระยาจินดาจักรรัตน์ (เจ้ากรมช่างแสงทหารบก) พลโท ม.จ. นิลประภัสสร เกษมศรี (เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก) พลตำรวจโท พระยาอธิกรณ์ประกาศ (ทลยศ จาติกวณิช) (อธิบดีกรมตำรวจ) ฯลฯ นอกจากนี้คณะราษฎรยังดำเนินการในลักษณะการ ชักจูงบุคคลที่คณะราษฎรเห็นว่าอาจจะเป็นภัย เช่น การกราบบังคมทูลกรมพระนครสวรรค์วรพินิตให้ เดินทางไปพำนักยังต่างประเทศ (4 กรกฎาคม 2475)⁶ และยิ่งปรากฏว่าต่อมาได้มีเจ้านายพระ- องค์อื่น ๆ เดินทางไปนอกประเทศเพราะสภาวะการณ์ทางการเมืองภายในประเทศเป็นมูลเหตุ

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน คณะราษฎรได้จัด ส่งบุคคลออกไปปาฐกถาเผยแพร่ความรู้เรื่อง "ระบอบประชาธิปไตย" ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด ตลอดจนใช้วิธีการเผยแพร่ผ่านหนังสือพิมพ์ อาทิเช่น หนังสือพิมพ์สัจจิง และ 24 มิถุนา มีนาย สงวน ตุลารักษ์ และนายซิม วีระไวทยะ เป็นบรรณาธิการ ซึ่งทั้ง 2 คนเป็นสมาชิกผู้ก่อการ ฝายพลเรือน และมีหนังสือพิมพ์เทอควรัฐธรรมนุญ เป็นหนังสือพิมพ์กึ่งราชการ จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อ เป็นปากเสียงของคณะราษฎร หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญในการโฆษณาชักจูงจิตใจประชาชนให้ ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากนี้คณะราษฎรยังได้ นำภาพยนตร์เกี่ยวกับการยึดอำนาจ ซึ่งคณะถ่ายภาพยนตร์เสียงศรีกรุง ได้บันทึกเหตุการณ์บนแผ่น ฟิล์ม 35 ม.ม. มีความยาวถึง 3,000 ฟุต มีการใส่อักษรบรรยายไปโฆษณาเผยแพร่ต่อสาธารณชน ด้วย ทั้ง โรงภาพยนตร์ในกรุงเทพ และต่างจังหวัด ซึ่งก็ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก⁷

แต่อย่างไรก็ตาม คณะราษฎรได้ใช้มาตรการควบคุมหนังสือพิมพ์ไปพร้อมกัน โดย ประกาศใช้พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 ชาวประ- เภทชาวราชการ ชาวมหาชน และชาวต่างประเทศ จะต้องอยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ซึ่งการ ควบคุมจะเข้มงวดขึ้นเมื่อเริ่มเกิดความตึงเครียดทางการเมือง ในช่วงรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติ- ธาดา ชุดที่ 2 และต่อมาก็ได้มีการตั้งกรมโฆษณาการเพื่อเผยแพร่ผลงานของคณะรัฐบาลและคณะ ราษฎร กับทำหน้าที่เสนอข่าวทั่วไปแก่ประชาชน

นอกจากนี้ เพื่อขยายฐานทางการเมืองให้กว้างขวางขึ้น คณะราษฎรได้จัดตั้ง สมาคมคณะราษฎร ขึ้น โดยจดทะเบียนเป็นสมาคมทางการเมือง ในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2475 ถึงแม้จะใช้ชื่อว่าสมาคม แต่จุดมุ่งหมายและลักษณะการรวมตัวของกลุ่มมีลักษณะเป็นพรรคการเมือง คณะราษฎรพยายามที่จะจัดตั้งสาขาของสมาคมทั่วทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร และได้เปิดรับสมาชิก จากบุคคลทุกสาขาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น ข้าราชการทหาร พลเรือน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่เป็นที่น่า สังเกตว่า เมื่อมีคณะบุคคลคณะหนึ่งเสนอจัดตั้งกลุ่มการเมือง ชื่อ คณะชาติ กลับไม่ได้รับอนุญาต⁸

ดังนั้นสมาคมคณะราษฎรจึงเปรียบเสมือนพรรคการเมืองผูกขาดเพียงพรรคเดียวขณะนั้น ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มทางการเมืองนี้ คณะราษฎรดำเนินการควบคู่ไปกับการเสริมกำลังอำนาจทางการเมืองและการทหารและควบคุมกิจการฝ่ายพลเรือนและเกี่ยวกับสมาคมคณะราษฎรนี้เอง ในเวลาต่อมาพระยามโนปกรณ์นิติธาดา แสดงการไม่เห็นด้วยโดยออกคำสั่งห้ามข้าราชการสมัครเป็นสมาชิกของสมาคมนี้ ซึ่งก็ได้กลายเป็นความแตกร้างทางการเมืองที่จะมีผลติดตามมา

1.4 รัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ. 2475

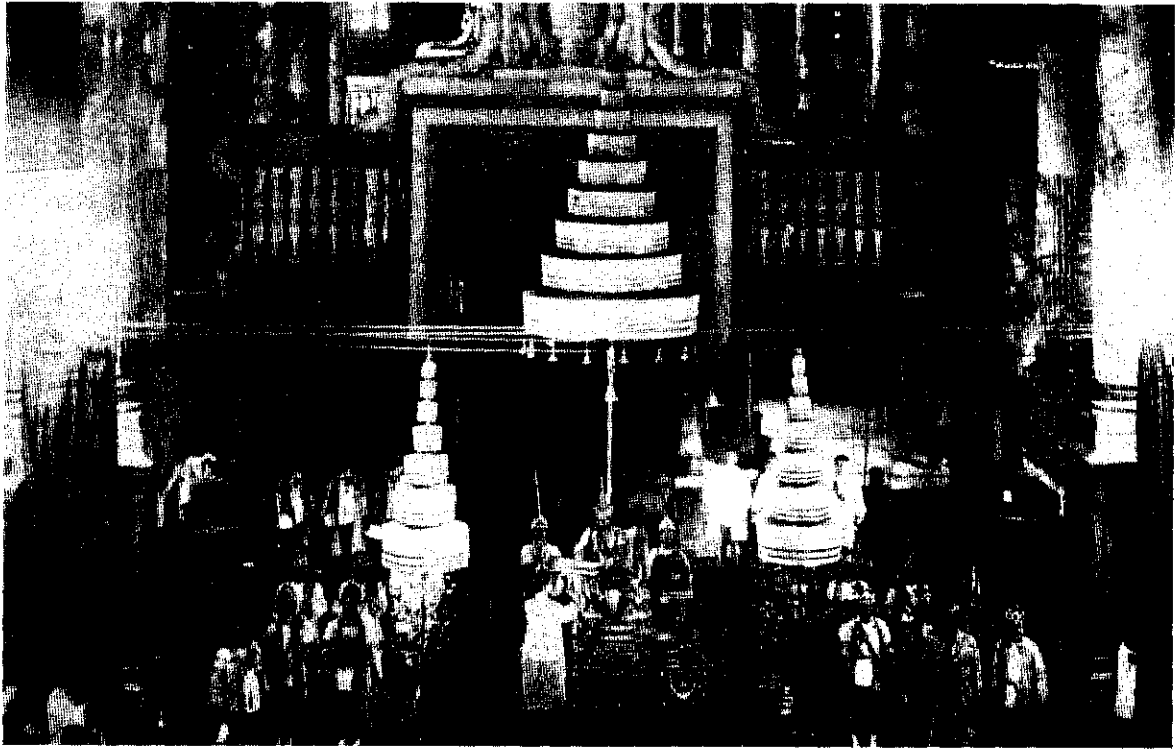
คณะกรรมการราษฎรได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน 7 นาย คือ พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยาเทพวิฑูรพหลศุรธาบดี พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ พระยาปรีชานฤเบศร์ หลวงประดิษฐมนูธรรม พันตรี หลวงสินาดโยธารักษ์ และพระยามานวราชเสวี และต่อมาได้แต่งตั้งเพิ่มอีก 2 นาย คือ พระยาศรีวิศาลวาจา กับพลเรือโท พระยาราชวังสัน คณะอนุกรรมการฯ ชุดนี้ใช้เวลาร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร 5 เดือน และนำขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานในวันที่ 10 ธันวาคม 2475 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีชื่อว่า "รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475"

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภท คือ สมาชิกประเภทที่ 1 มาจากการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ และสมาชิกประเภท 2 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง สส.ประเภท 2 จะทำหน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงประคับประคอง สส.ประเภท 1 ไปพลางก่อน¹⁰ และก็เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 ซึ่งมีบทเฉพาะกาลชั่วคราว เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อซึ่งจะเป็นทางนำสู่ประชาธิปไตยอย่างเต็มที่¹¹

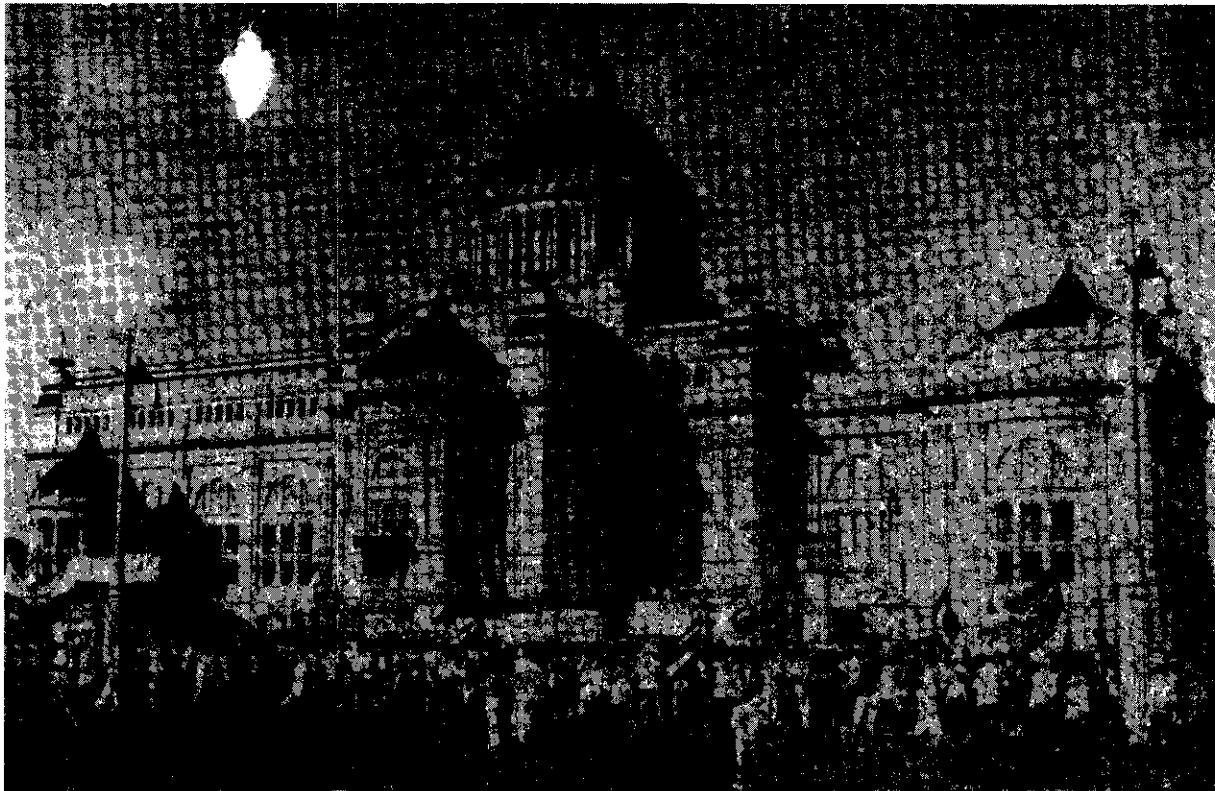
เกี่ยวกับคณะผู้บริหารประเทศ รัฐธรรมนูญมาตราที่ 46 กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหนึ่ง และคณะรัฐมนตรีอย่างน้อย 14 นาย ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ดร. กนก วงษ์ตระหง่าน ตั้งข้อสังเกตว่า "ยุคแรกของการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับ "รัฐธรรมนูญ" อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการเสนอในสภาให้กระทรวงธรรมการออกคำสั่งให้นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศท่องจำรัฐธรรมนูญ และให้ครูอธิบายความหมายสาระของรัฐธรรมนูญแก่นักเรียนให้เข้าใจ จนถึงการให้จำลองรัฐธรรมนูญไปตั้งไว้ตามจังหวัดต่าง ๆ และมีการทำความเคารพรัฐธรรมนูญทุกครั้งที่ได้ผ่านรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของคณะราษฎร รัฐบาล รัฐสภา ที่จะสร้างรัฐธรรมนูญให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนจะต้องให้ความเคารพยึดถือและปฏิบัติตาม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือในขณะนั้นรัฐธรรมนูญถูกใช้เป็น "สัญลักษณ์" ทางการเมืองหลักของระบอบการปกครองภายหลัง 2475"¹²



ภาพที่ 12 พระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475
๓ ท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งอัมรินทร์สมาคม



ภาพที่ 13 ประชาชนพากันเข้าชมรัฐธรรมนูญ ณ กระโจมหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม

ภายหลังการพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้ว คณะกรรมการราษฎรได้กราบบังคมทูลออกเพื่อให้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลใหม่ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่สภายังคงสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา ให้ทำการจัดตั้งคณะรัฐบาลสืบต่อไป

กิจกรรมการเรียนรู้ 1

1. จงสรุปการดำเนินการทางการเมืองภายหลังการปฏิวัติเป็นผลสำเร็จ
2. จงอธิบายวิธีการสร้างความรู้สึกความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนของคณะราษฎร
3. จงสังเกตความแตกต่างในเรื่อง สภา และคณะผู้บริหารประเทศ จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวและฉบับถาวร พ.ศ. 2475

2. รัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ 2

2.1 คณะรัฐบาล

รัฐธรรมนูญฉบับถาวร กำหนดให้มี "นายกรัฐมนตรี" เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล และประกอบด้วย "รัฐมนตรี" อีกจำนวนหนึ่ง พระยามโนปกรณนิติธาดาได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปเพื่อจัดตั้งคณะรัฐบาล โดยปรากฏรายนามคณะรัฐมนตรี ดังต่อไปนี้

1. พระยามโนปกรณนิติธาดา	นายกรัฐมนตรี
2. พลเรือโท พระยาราชวังสัน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พระยาศรีวิศาลวาจา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
4. พระยาวงษาประพันธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร-พาณิชย์การ
5. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
6. พระยาจำแลมยบดีศรีบริบาล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
7. พระยาเทพวิฑูรพหลศุรดาบตี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
8. นายพลเรือตรี พระยาปรีชาชลยุทธ	รัฐมนตรี
9. นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	รัฐมนตรี
10. นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช	รัฐมนตรี
11. นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์	รัฐมนตรี
12. พระยาประมวฬวิชาพูล	รัฐมนตรี
13. นายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ	รัฐมนตรี
14. หลวงประดิษฐมนูธรรม	รัฐมนตรี
15. นายนาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย	รัฐมนตรี
16. นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม	รัฐมนตรี
17. หลวงเดชสัทกรณ์	รัฐมนตรี
18. นายประยูร ภมรมนตรี	รัฐมนตรี

- | | |
|---------------------|----------|
| 19. นายแนบ พหลโยธิน | รัฐมนตรี |
| 20. นายตัว ลพานุกรม | รัฐมนตรี |

หากพิจารณารายชื่าคณะรัฐมนตรีจะเห็นได้ว่า คณะกรรมการราษฎรหลายคนยังคงได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการราษฎรที่เป็นสมาชิกคณะราษฎร คณะรัฐบาลได้เข้าแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสภา นโยบายที่แถลงยึดหลัก 6 ประการของคณะราษฎร¹³ และคณะรัฐบาลได้รับคะแนนไว้วางใจเป็นเอกฉันท์

2.2 ความขัดแย้งทางการเมืองและการทหาร

จากการที่คณะราษฎรได้พยายามหาวิถีทางรักษาอำนาจทางการเมือง โดยผู้นำคนสำคัญฝ่ายทหารของคณะราษฎร ได้เข้าดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองต่าง ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ตลอดจนได้มีการโยกย้ายสลับเปลี่ยนนายทหารฝ่ายคุมกำลัง เพื่อให้ทหารฝ่ายคณะราษฎรเข้าไปแทนที่ หลังจากผู้นำฝ่ายทหารของคณะราษฎรเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองแล้ว ปรากฏว่า ได้มีความขัดแย้งในหน้าที่ราชการเกิดขึ้น ระหว่าง พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ พระยาทรงสุรเดช เกี่ยวกับการใช้อำนาจสั่งการ บางครั้ง พระยาทรงสุรเดชสั่งราชการโดยไม่ปรึกษาพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบก จนเป็นเหตุให้ผิดใจกันถึงขั้นมีการดำทมิฬซึ่งกันและกัน¹⁴

นอกจากนี้สาเหตุมาจากนโยบายการปรับปรุงกองทัพบก ซึ่งมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องรูปแบบกองทัพบก ในราวกรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2475 พระยาทรงสุรเดชเสนอการยุบกรมกองทหารต่าง ๆ รวมเข้าเป็นกองพัน ให้กองพันต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อผู้บังคับการ และให้ผู้บังคับการทหารเหล่านั้นขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งมีผู้ช่วยฝ่ายธุรการและผู้ช่วยฝ่ายจังหวัดทหารเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก แต่ พระยาพหลพลพยุหเสนาไม่เห็นด้วย อนึ่งแนวการปรับปรุงกองทัพบกนั้นจะเป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความนิยมการจัดรูปแบบกองทัพบกแบบเยอรมนีกับรูปแบบกองทัพบกฝรั่งเศสอีกด้วย

ในเวลาต่อมา พระยาทรงสุรเดช ได้แสดงการสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยอาศัยการที่ พระยาทรงสุรเดช เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านยุทธการและมีกำลังอยู่ใต้บังคับบัญชา ในขณะที่ พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นฝ่ายเดียวกับพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ดูเหมือนว่า พระยาพหลพลพยุหเสนา จะสนิทสนมเป็นพิเศษกับ หลวงพิบูลสงคราม ดังนั้นในเวลาต่อมา พระยาทรงสุรเดช กับ หลวงพิบูลสงคราม จึงมาดตมทางกัน พระยาทรงสุรเดชก็ได้พยายามกีดกันบทบาททางการเมืองและ

การก้าวหน้าทางการทหารของ หลวงพิบูลสงครามภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สภาพทางการเมืองที่ส่อเค้าของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งสนับสนุนโดย พระยาทรงสุรเดช กับกลุ่ม พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งสนับสนุนโดย หลวงพิบูลสงคราม ได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ 2 โดยเฉพาะจะเห็นได้จากความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติของ หลวงประดิษฐมนูธรรม

2.3 เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ

ในราวเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 เพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจตามข้อ 3 ในหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ที่ว่า "จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะพยายามทางานให้ราษฎรทำโดยเต็มความสามารถ จะร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ให้ราษฎรอุดอยาก" รัฐบาลจึงมอบหมายให้ หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ดำเนินการจัดร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น¹⁶

หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้ที่สนใจศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ตั้งแต่ศึกษาอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส จึงศึกษาจนได้รับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง ในทาง เศรษฐกิจการเมือง (Diplome d'Etudes Superieurs d'Economic Politique) ภายหลังจากเรียนสำเร็จปริญญาเอกด้านกฎหมายแล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจนี้ก็ได้อ่าง เสนอต่อผู้ก่อการตั้งแต่อยู่ที่กรุงปารีสแล้ว เหตุผลการเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจเพื่อก่อให้เกิดการปฏิวัติทาง เศรษฐกิจในประเทศ

หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือเรียกว่า สมุดปกเหลือง ต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อ 9 มีนาคม 2476 และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ 14 นาย คือ พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิศาลวาจา พระยาทรงสุรเดช หลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงเดชสหกรณ์ นายประยูร ภมรมนตรี นายแนบ พหลโยธิน มจ.สกลวรรณการ วรวรรณ หลวงคหกรรมบดี หลวงเดชาติวงศ์วรวัฒน์ นายทวี อนุยกฤต นายวิลาศ โอสถานนท์ และหลวงอรุณสารประสิทธิ์ เป็นเลขานุการ กำหนดการพิจารณาในวันที่ 12 มีนาคม 2476 ณ วังปารุสกวัน

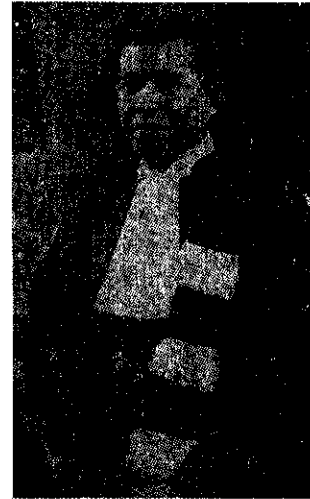
หลักการเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม พิจารณาโดยสรุปได้

¹⁶ ดั่งนี้

1. ปัจจัยการผลิต (Input)

1.1 ที่ดิน ยึดหลักการรวมที่ดินให้เป็นแผนเดียวกันด้วยการบังคับซื้อจากเจ้าของที่ดิน โดยรัฐบาลจะออกใบกู้ให้แทนโฉนดที่ดิน แต่ทั้งนี้รัฐบาลจะให้การยกเว้นแก่บริเวณซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย

1.2 แรงงาน ราษฎรที่มีอายุตั้งแต่ 18-25 ปี ทำงานให้รัฐบาล โดยรัฐบาลจะจ่ายเงินค่าตอบแทนตามคุณวุฒิ กำลัง และความสามารถการเกณฑ์แรงงานนี้ รัฐบาลจะให้การยกเว้นแก่ผู้ที่มีทรัพย์สินหรือรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้



ภาพที่ 14

หลวงประดิษฐมนูธรรม
ผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ
แห่งชาติ

1.3 เงินทุน กำหนดให้เป็นเงินทุนหมุนเวียนและหักกลบลบหนี้ระหว่างเงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรกับเงินที่ราษฎรใช้ในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคจากรัฐบาล ส่วนการจัดการเงินทุนนั้นอาจทำได้ด้วยการเก็บภาษีทางอ้อม และการกักภายในประเทศ

2. ผลผลิต (Output)

การตลาด ดำเนินการตามแบบสหกรณ์ คือ สมาชิกร่วมกันในการผลิต ขนส่ง และจัดจำหน่ายในความควบคุมของรัฐบาล

เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยกทางการเมืองทั้งในกลุ่มคณะราษฎรเอง และระหว่างผู้สนับสนุนหลวงประดิษฐมนูธรรมกับรัฐบาล ฝ่ายคัดค้านไม่เห็นด้วยกับหลักการและวิจารณ์ว่าเป็นหลักการแบบคอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกันก็อาศัยพระบรมราชวินิจฉัยในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า โครงการนี้เป็นโครงการอันเดียวกับที่ประเทศรัสเซียใช้ อยู่มาสนับสนุนความคิดเห็นของตน (พระบรมราชวินิจฉัยเรียกกันว่า สมุดปกขาว) การพิจารณาเรื่องนี้ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีขยายวงความขัดแย้งทวีมากขึ้น พระยาพหลพลพยุหเสนาได้เข้าร่วม

ประชุมเมื่อ 28 มีนาคม 2476 และขอเสนอให้มีการประนีประนอมทั้ง 2 ฝ่าย โดยให้ความเห็นว่าควรคล้อยตามพระบรมราชวินิจฉัยไปพลางก่อน¹⁷ ผลของการประชุมพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติในคณะรัฐมนตรี ปรากฏผลว่า มีผู้เห็นด้วย 3 คน ผู้ไม่เห็นด้วย 11 คน และผู้ไม่ออกความเห็น 5 คน ดังนี้

ผู้เห็นด้วย คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม พระยาประมวฬวิชาพูล และนายแนบพหลโยธิน

ผู้ไม่เห็นด้วย คือ พระยาราชวังสัน พระยาศรีวิศาลวาจา เจ้าพระยาวงษาอนุประพันธ์ พระยาจำแลนยบตี พระเทพวิฑูรพหุลศรุตยาบตี พระยาทรงสุรเดช พระประศาสน์พิทยายุทธ หลวงสินธุสงครามชัย หลวงเดชสหกรณ์ นายประยูร ภมรมนตรี พระยามโนปกรณนิติธาดา

ผู้ไม่ออกความเห็น คือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระยาพหลพลพยุหเสนา พระยาฤทธิอัคเนย์ หลวงพิบูลสงคราม นายตัว ลพานุกรม

การพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อ 25 มีนาคม 2476 และ 28 มีนาคม 2476 ได้มีมติโดยเสียงข้างมากกว่า "ไม่อนุมัติให้ใช้" ผลจากเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้เองก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดากับกลุ่มผู้สนับสนุนหลวงประดิษฐมนูธรรม อันจะมีผลสะท้อนต่อสภาพการณ์ทางการเมืองต่อมาในเป็นลำดับ และปัญหาความขัดแย้งในเรื่องนี้จะมีผลกระทบต่อกลุ่มคณะราษฎรด้วย เพราะผู้ที่คัดค้านการประกาศใช้มีบุคคลสำคัญในคณะราษฎรรวมอยู่ด้วย

ทิววรรณ บุญทวี สรุปผลจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจไว้ว่า

"สำหรับความคิดในด้านการจัดการทางด้านเศรษฐกิจ ปรีดีมีความประสงค์ที่จะให้รัฐเข้าดำเนินการทางเศรษฐกิจเสียเอง เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และเป็นการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร โดยการจัดการเศรษฐกิจเป็นสหกรณ์ต่างๆ และให้รัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดูแล ควบคุม และดำเนินการทางเศรษฐกิจ ปรีดีได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติทางเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยได้คาดหวังว่า ถ้ารัฐบาลได้ประกอบการเศรษฐกิจดังที่ปรากฏในเค้าโครงการเศรษฐกิจแล้ว ประเทศจะเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ และประชาชนจะมีความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ ดังในสังคมพระศรีอารยย์ โดยปรีดีได้เลือกเน้นข้อดีของลัทธิเศรษฐกิจต่างๆ นำมาประสานเข้าเป็นเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งในเค้าโครงการเศรษฐกิจของปรีดีนี้ประกอบด้วยแนวความคิดสังคมนิยม ทั้งสังคมนิยมแบบสมาคม, สังคมนิยมแบบกรรมสิทธิ์ร่วม, สังคมนิยมแบบสหกรณ์, และลัทธิโซลิดารีสม์ รวมทั้ง ปรัชญาศาสนาพุทธ และหลักมนุษยธรรม-

นิยม กับ อุดมการชาตินิยม แต่เนื่องจากเค้าโครงฯ เป็นสิ่งที่ "ก้าวหน้า" เกินกว่าความรู้ของ คนไทยในสมัยนั้น จึงหาผู้ที่เข้าใจสิ่งที่ปรารถนาต้องการเสนอในเค้าโครงการเศรษฐกิจได้ยาก ประกอบกับข้อเสนอนี้ในเค้าโครงการเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้บุคคลบางกลุ่มยอมรับไม่ได้ เค้าโครงฯ จึงถูกตีความว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และข้อเสนอดังกล่าว ในเค้าโครงฯ จึงถูกละเลย อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ปรินซ์ได้เสนอเค้าโครงฯ ขึ้นด้วยความ พยายามและความตั้งใจที่จะให้สังคมไทยได้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น, เจริญก้าวหน้ามากขึ้น, มีการ พัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย รวมทั้งมีการพัฒนาการเกษตร, มีสหกรณ์ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการประกันสังคมและสวัสดิการสังคม โดยปรินซ์ได้คาดหวังว่า ราษฎรจะมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีความสุขสมบูรณ์มากขึ้น"¹⁶

2.4 การปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา

ความขัดแย้งเกี่ยวกับโครงการเศรษฐกิจได้เป็นชนวนความยุ่งยากทางการเมือง ระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดา กับฝ่ายสนับสนุนหลวงประดิษฐมนูธรรม จะเห็นว่า พระยามโนปกรณนิติธาดาได้ดำเนินบทบาททางการเมืองขัดขวางคณะราษฎร คือ ออกคำสั่งห้ามข้าราชการและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้าเป็นสมาชิกสมาคมที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งในขณะนั้นก็น่าจะเพิ่งถึง สมาคมคณะราษฎร ซึ่งจดทะเบียนตั้งเป็นสมาคมทางการเมืองนับตั้งแต่ 25 สิงหาคม 2475 คำสั่ง ของพระยามโนปกรณนิติธาดา จึงเปรียบเสมือนคำสั่งที่ต้องการล้มสมาคมคณะราษฎรโดยตรง¹⁹ และรัฐบาลยังกำหนดให้สมาคมคณะราษฎรเปลี่ยนวัตถุประสงค์เสียใหม่มิให้เกี่ยวข้องกับการเมือง²⁰

เรื่องราวความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐมนตรีได้ลุกลามเข้าไปในสภาผู้แทนราษฎร ระหว่างสมาชิกสภาฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล กับฝ่ายสนับสนุนหลวงประดิษฐมนูธรรม และปรากฏเป็นเหตุการณ์รุนแรง เมื่อวาระการประชุมเพื่อพิจารณางบประมาณประจำปี พ.ศ. 2476 (13 มีนาคม 2476) ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนพากันลุกเข้าไปในสภาทำนองข่มขู่สมาชิกฝ่ายสนับสนุน รัฐบาล²¹ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ขอความร่วมมือไปยังฝ่ายทหาร พระยาทรงสุรเดชจึงได้จัดทหารมา ทำหน้าที่ตรวจค้นอาวุธสมาชิกสภาก่อนเข้าประชุม บรรยากาศในสภาจึงตึงเครียดมากขึ้น และมีการ โจมตีรัฐบาลในเรื่องนี้²² รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาจึงได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภา และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราในวันที่ 1 เมษายน 2476 ด้วยเหตุผลต่อไปนี้

1. คณะรัฐมนตรีมีความเห็นแตกแยกเป็นสองพวก พวกหนึ่งมีความเห็นฝ่ายข้าง น้อย ปรารถนาจะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็น

ความเห็นข้างมาก ไม่เห็นด้วยกับโครงการนั้น โดยเห็นว่านโยบายเช่นนั้นจะนำมาซึ่งความหายนะแก่ราษฎรและเป็นมหันตภัยแก่ความมั่นคงของประเทศ ความเป็นไปของคณะรัฐมนตรีดังกล่าวแล้ว เป็นภาวะสุดแสนจะทนทานได้

2. สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกแต่งตั้งขึ้นชั่วคราวไม่ควรที่จะเพียรวางระเบียบนโยบายเศรษฐกิจใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงของเก่าอันมีอยู่เดิม ประสงค์เป็นการพลิกแผ่นดินและสมาชิกผู้เพียรทำเช่นนั้นมีความเลื่อมใสต่อรัฐมนตรีมีจำนวนข้างน้อย

3. สภากับคณะรัฐมนตรีมีความเห็นแตกแยกกัน เป็นที่น่ากลัวอันตรายแก่ความมั่นคงของประเทศ ก่อให้เกิดความหวาดเสียวและความไม่แน่นอนให้แก่ประชาชนทั่วไป

4. ฐานะของสภาและรัฐมนตรีเท่าที่เป็นอยู่เช่นนั้น จะปล่อยให้คงอยู่อีกไม่ได้ ความปลอดภัยของประชาชนเป็นกฎหมายสูงสุดที่ทำให้ต้องปิดสภา

การประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาเป็นเหตุให้รัฐบาลสิ้นสุดลง แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา ยังมีโอกาสได้จัดตั้งคณะรัฐบาลเป็นครั้งที่ 3 ทั้งนี้เพราะการจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ อาศัยพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสภาต่อนั้น ซึ่งระบุว่า "ให้นายกรัฐมนตรีคณะซึ่งยุบนี้ เป็นนายกรัฐมนตรีของคณะรัฐมนตรีใหม่ กับให้คณะรัฐมนตรีผู้ซึ่งว่าการกระทรวงต่างๆ อยู่ในเวลานี้ เป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรีใหม่โดยตำแหน่ง ส่วนรัฐมนตรีอื่น ๆ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นโดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป" จากพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวข้างต้นเปิดทางให้พระยามโนปกรณนิติธาดา เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้โดยมีโอกาสดัดเลือก "รัฐมนตรี" ตามความประสงค์ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลครั้งนี้ จึงเป็นการปรับคณะรัฐมนตรีใหม่ และจะเห็นได้ว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม ต้นเหตุแห่งความขัดแย้งจากเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีต่อไป ดังเช่นรัฐมนตรีคนอื่น ๆ

กิจการการเรียนที่ 2

1. อะไรเป็นสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองและการทหารที่เห็นได้ชัดเจนในช่วงรัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี ชุดที่ 2
2. เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติมีความสำคัญต่อการเมืองอย่างไร
3. อะไรคือสาระสำคัญที่รัฐบาลกล่าวอ้างในพระราชกฤษฎีกาปิดสภา และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา (1 เมษายน พ.ศ. 2476)

3. รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ 3

3.1 คณะรัฐบาล

รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ชุดที่ 3 มีรายชื่อกองคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้

1. พระยามโนปกรณนิติธาดา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระคลัง- มหาสมบัติ
2. พลเรือโท พระยาราชวังสัน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พระยาศรีวิศาลวาจา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง- ประเทศ
4. เจ้าพระยาวงษาอนุประพันธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร- พาณิชย์การ
5. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
6. พระยาจ่าแสนยบดีศรีวิบาล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
7. พระยาเทพวิฑูรพิบูลศรุตาบดี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
8. พระยาอุตมพงษ์ไพณีสวัสดิ์	รัฐมนตรี
9. พลเรือตรี พระยาปรีชาชลยุทธ	รัฐมนตรี
10. พระยามานวราชเสวี	รัฐมนตรี
11. พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	รัฐมนตรี
12. พันเอก พระยาทรงสุรเดช	รัฐมนตรี
13. พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์	รัฐมนตรี
14. พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ	รัฐมนตรี
15. พันตรี หลวงพิบูลสงคราม	รัฐมนตรี
16. นาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย	รัฐมนตรี
17. นาวาตรี หลวงศุภชลาศัย	รัฐมนตรี
18. นายประยูร ภมรมนตรี	รัฐมนตรี

รัฐบาลชุดนี้ไม่ได้แถลงนโยบายต่อสภา และภายหลังจากรัฐบาลได้เข้าบริหารประเทศ ได้มีเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในนโยบายของรัฐบาล คือ การออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2476 (2 เมษายน พ.ศ. 2476)²³ และการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีผลทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องเดินทางออกไปนอกประเทศ ในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476 รัฐบาลออกแถลงการณ์ว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ปีละ 1,000 ปอนด์ (ประมาณ 11,000 บาท) ให้เดินทางไปศึกษาต่อยังประเทศฝรั่งเศส

3.2 รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476

บทบาทของพระยามโนปกรณนิติธาดาในการประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางการเมือง ประกอบกับมีการปิดหนังสือพิมพ์บางฉบับ เช่น กรุงเทพวารศัพท์ และประชาชาติ และต่อมาการเมืองถึงขั้นวิกฤตเมื่อ "4 ทหารเสือ" คือ "พระยาพลพลยุทธเสนา พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์ และพระประศาสน์พิทยายุทธ" ลาออกจากตำแหน่งทางการเมือง (16 มิถุนายน 2476) ด้วยเหตุผลที่ว่าได้รับราชการด้วยความตรากตรำมาถึง 1 ปีแล้ว เป็นผลให้สุขภาพเสื่อมโทรมจึงต้องการลาออกเพื่อพักผ่อน

ต่อมาในวันที่ 20 มิถุนายน 2476 คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน นำโดยพระยาพลพลยุทธเสนา หลวงพิบูลสงคราม (ได้รับยศพันโทเมื่อ 1 เมษายน พ.ศ. 2476) หลวงศุภชลาศัยได้ทำรัฐประหาร ยึดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และยื่นคำขาดให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง อ้างเหตุผลว่า

"ด้วยคณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดิน ณ บัดนี้ ไม่ถูกต้องครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ โดยเริ่มต้นปิดสภาผู้แทนแล้วงดใช้รัฐธรรมนูญเป็นหลายบท คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จึงเห็นเหตุจำเป็นเข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ"²⁴

ผลจากรัฐประหารครั้งนี้ คณะรัฐบาลสิ้นสุดลง และผู้สนับสนุนรัฐบาลอาทิเช่น พระยาทรงสุรเดช ได้ถูกกีดกันออกห่างจากวงการเมือง ส่วนพระยามโนปกรณนิติธาดาต้องเดินทางออกไปพำนักอยู่ที่ปิ้ง

หลังจากยึดอำนาจได้แล้ว พระยาพลพลยุทธเสนา ได้มอบหมายให้ เจ้าพระยานิชิย-ญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร นำความไปกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เพื่อโปรดเกล้าฯ ให้เปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และกราบบังคมทูล

เรื่องการยึดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาด้วย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปิดสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 21 มิถุนายน 2476 และทรงเห็นชอบในการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป (21 มิถุนายน 2476) ด้วยเหตุผลที่ว่า "เป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนพลเมือง และเป็นผู้ที่สามารถยึดเหนี่ยวนำใจคนทั้งหลายประสานสามัคคีพร้อมเพรียงกัน... ในเวลาบัดนี้ จะหาผู้ใดนอกจากตัวท่านที่จะบริหารรัฐด้วยสมบัติตั้งที่วามานุกานัก"²⁵

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. จงเปรียบเทียบรายชื่อนามคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดที่ 2 และชุดที่ 3 ของรัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดา
2. จงสรุปปัญหาที่นำไปสู่การทำรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476

4. ความขัดแย้งทางการเมืองในระยะ 1 ปีแรกของระบอบประชาธิปไตย

ในระยะประมาณ 1 ปี ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ปรากฏการแตกแยกภายในกลุ่มของคณะราษฎร และนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำฝ่ายนายทหารบกอาวุโส คือ พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ พระยาทรงสุรเดช ซึ่ง พระยาทรงสุรเดชได้แสดงการสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา กับความขัดแย้งระหว่าง พระยาทรงสุรเดช กับ หลวงพิบูลสงคราม อันเนื่องมาจาก การแข่งขันกันด้านตำแหน่งและนโยบายทางการเมืองการทหาร และความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ การปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา (1 เมษายน พ.ศ. 2476) ตลอดจนการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ซึ่งมีผลกระทบต่อหลวงประดิษฐมนูธรรม

ดังนั้นการทำรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นชัยชนะของกลุ่ม พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ หลวงพิบูลสงคราม และการเมืองภายหลังการรัฐประหารจะก้าวเข้าสู่ยุคของ พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งมี หลวงพิบูลสงครามเป็นฐานแห่งอำนาจ แต่ปัญหาความไม่ไว้วางใจ พระยาทรงสุรเดชจะยังคงมีอยู่ต่อไป และมีผลต่อการดำเนินมาตรการกวาดล้างศัตรูทางการเมือง เพราะในเวลาต่อมาได้เกิดปฏิกิริยาทางการเมืองต่าง ๆ ตอบโต้บทบาทคณะราษฎรในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เพียง 1 ปี ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้เกิดความแตกแยกของคณะราษฎรโดยเฉพาะระดับผู้นำคนสำคัญทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ซึ่งได้มีผลอย่างสำคัญต่อสถานการณ์เมืองในระยะแรกเริ่มของระบอบประชาธิปไตย

กิจกรรมการเรียนรู้ 4

จงย้อนกลับไปศึกษาตั้งแต่หัวข้อ เรื่องที่ 1-4 แล้ววิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามแนวเสนอบนหัวข้อ เรื่องที่ 4

สรุปบทที่ 3

เมื่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นผลสำเร็จก็ได้เกิดผลทางการเมืองคือ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ และมีการจัดตั้งสถาบันต่างๆเป็นองค์กรตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร และจัดคณะรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 กำหนดให้คณะกรรมการราษฎร ทำหน้าที่เป็นคณะผู้บริหารประเทศ สภาผู้แทนมีมติสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็น ประธานคณะกรรมการราษฎร และมีสมาชิกคณะราษฎรหลายคนร่วมเป็นคณะกรรมการราษฎร

สภาพการเมืองระหว่าง หลัง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 - 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ขึ้นหลายประการ ได้แก่ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ. 2475 การจัดตั้งคณะรัฐบาลถึง 3 ชุด กรณีเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ และรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 เป็นเหตุให้ รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาสิ้นสุดลง และ พระยามหพลพยุหเสนาได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อไป จะเห็นได้ว่า การแข่งขันกันสร้างอำนาจทางการเมืองในกลุ่มผู้นำคนสำคัญของของคณะราษฎร ได้กลายเป็นปัญหาซึ่งมีผลต่อสภาพการเมืองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเห็นได้ชัด การสร้างอำนาจทางการเมือง การปราบปรามและกวาดล้างคู่แข่งทางการเมืองจะยังคงดำเนินต่อไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีปฏิกริยาทางการเมืองต่อต้าน หรือพยายามจะล้มรัฐบาล พระยามหพลพยุหเสนา



แบบฝึกหัด บทที่ 3

จงจับคู่ "คำ" หรือ "ข้อความ" ในข้อ ก - ฎ ให้ถูกต้องตรงกับเนื้อหาในข้อ

1-12

- | | |
|--|---|
| ก. รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475
ค. กรมเลขาธิการคณะกรรมการราษฎร
จ. สภาคนคณะราษฎร
ช. นโยบายการปรับปรุงกองทัพบก
ฉ. ปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา
ฎ. พันเอก พระยาทรงสุรเดช | ข. พระยามโนปกรณนิติธาดา
ง. เทอดรัฐธรรมนูญ
ฉ. สส. ประเภท 2
ช.เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ญ. พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476
ฎ. รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 |
|--|---|

-
1. รัฐบาลได้ประกาศใช้และมีผลทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกไปนอกประเทศ

 2. เป็นผลมาจากการแตกแยกภายในคณะรัฐบาล คณะรัฐมนตรี และภายในคณะราษฎร ตลอดจนสภาผู้แทนราษฎร

 3. มีลักษณะหน้าที่เป็นการโอนอำนาจบริหารฝ่ายราชการพลเรือนและอำนาจบางส่วนจากสถาบันพระมหากษัตริย์

 4. สื่อการเผยแพร่ประชาธิปไตย และทำหน้าที่เป็นปากเสียงของคณะราษฎร

 5. จุดมุ่งหมายเพื่อขยายฐานทางการเมืองให้กว้างขวางในหมู่ประชาชน และทำหน้าที่เสมือนพรรคการเมือง

 6. สภาประกอบด้วย สส. 70 คนมาจากการแต่งตั้ง คณะผู้บริหารเรียกว่า คณะกรรมการราษฎร

 7. ช่วยเสริมสร้างอำนาจของคณะราษฎรในสภาได้เป็นอย่างดีเพราะคณะราษฎรมีบทบาทในการเสนอชื่อให้ได้รับการแต่งตั้ง

8. แสดงบทบาทอย่างสำคัญโดยให้การสนับสนุนนายกรัฐมนตรี พระยามโนปกรณนิติธาดา และเป็นผู้แข่งขันกับ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
9. มีโอกาสเป็นผู้นำทางการเมืองเพราะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับสภาพทางการเมืองช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่าง สมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับ ประชาธิปไตย
10. เป็นต้นเค้าของปัญหาทางการเมืองหลายประการ เช่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา กับ กลุ่มหลวงประดิษฐมนูธรรม และการสิ้นสุดของรัฐบาล ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476
11. การยึดอำนาจโดยกำลังทหารครั้งแรกในระบอบประชาธิปไตย และเป็นชัยชนะทางการเมืองของกลุ่ม พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
12. มีเหตุมาจากความนิยม ในรูปแบบกองทัพแบบเยอรมนี และรูปแบบกองทัพแบบฝรั่งเศส ซึ่งแตกต่างกัน ระหว่าง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ พันเอก พระยาทรงสุรเดช



เชิงอรรถที่ 3

¹ กระมล ทองธรรมชาติ, วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2520), หน้า 33 และ 40

² เกี่ยวกับตำแหน่ง "คณะกรรมการราษฎร" พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีข้อเสนอแนะว่า เป็นตำแหน่งที่คล้ายคลึงกับตำแหน่งของประเทศรัสเซีย และในขั้นแรก พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา เคยเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการราษฎรให้มอบให้ พระองค์เจ้าบวรเดช กฤดากร เป็นประธานกรรมการราษฎร แต่ได้รับการทักท้วงว่าไม่เหมาะสมเพราะเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ และเกรงจะนำไปสู่ระบบเผด็จการ

อ้างอิง แผนกเก็บ สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรีนี ปีที่ 24 แฟ้มที่ 4/24 เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

³ พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) จบการศึกษาวิชากฎหมายสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตไทย เมื่อ พ.ศ. 2446 และได้ทุนไปศึกษาต่อวิชากฎหมายที่สำนักเกรย์ อินน์ (Grays Inn) ประเทศอังกฤษ ต่อมาเข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรมปลายสมัยรัชกาลที่ 5 และเป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมาย, องคมนตรี, อธิบดีศาลอุทธรณ์, กรรมการร่างกฎหมายในกรมร่างกฎหมาย

เก็บความจาก รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า 53

⁴ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย(พ.ศ.2475-2488) (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 44

⁵ Donald E., Nuechterlein, Thailand and the Struggle for Southeast Asia (New York: Cornell University Press, 1965), p. 33

⁶ กรมพระนครสวรรค์วรคตินิต ได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ ตำบลจีปะกันตี ถนนเนลสันด์ เมืองบันดุง ในเกาะชวา ต่อมาได้ประสูติพระโอรสพระวักกะ (ดับ) และพระทักขนิการ (หัวใจ) ล้นพระชนม์เมื่อ 18 มกราคม พ.ศ. 2478 ในสมัยรัชกาลที่ 9 ได้โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระอัฐิกลับประเทศไทยเพื่อพระราชทานเพลิง และประชาชนบริเวณที่พำนักได้ตั้งชื่อวงเวียนหน้าตำหนักว่า

"บุนเดรันเซียม" ซึ่งแปลว่า "วงเวียนไทย"

อ้างอิง ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, บุรุษเหล็ก (พระนคร: เขมบรรณกิจ, 2496), หน้า 24-25 และดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ ใน บัว ศจิเสวี, วังบางขุนพรหม (กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์, 2524)

⁷ ศักดินา จิตรกุล ณ อยุธยา, "ภาพยนตร์กับการต่อสู้ทางชนชั้นในห้วงเวลาแห่งการผลัดแผ่นดิน" เศรษฐศาสตร์การเมือง ฉบับว่าด้วยวัฒนธรรม ปีที่ 7 ฉบับที่ 1-2 มกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2532, หน้า 23

⁸ "คณะชาติ" ได้มีการรวมตัวกันภายหลังการพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเพียง 12 วัน จุดมุ่งหมาย เป็น สมาคมทางการเมืองสนับสนุนประชาธิปไตย และดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม สมาชิกที่กำหนดไว้ได้แก่ เจ้าพระยาศรีธรรมราชโศภิต พระยาเทพหัสดิน พระยาโกมารกุลมนตรี พระยาโทณวสิริมนตรี พระยาเสนาสงคราม พระยาศรภัยพิพัฒ หลวงประดิษฐนิวาโยยุทธ และหลวงวิจิตรวาทการ คณะชาติกราบบังคมทูลขอจัดตั้งในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2475 แต่ในที่สุดไม่ได้รับการอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย

อ้างอิง ศรภัยตาย (พระนคร บ. ชุมชุมช่าง, 2511) ไม่ปรากฏเลขหน้า

⁹ จากข้อมูลทางเอกสารระบุไว้ว่า เป็นที่ตกลงกันระหว่างผู้อำนวยการฝ่ายทหารกับหัวหน้าฝ่ายพลเรือนว่าทางฝ่ายทหารจะยึดอำนาจไว้ให้เท่านั้น ส่วนการดำเนินการทางหนังสือ เกี่ยวด้วยการขอรัฐธรรมนูญ การร่างรัฐธรรมนูญ การตั้งสภา และตั้งรัฐบาล เหล่านี้ให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายพลเรือนทั้งสิ้น

อ้างอิง พันเอก พระยาทรงสุรเดช, "การปฏิวัติ 24 มิ.ย. 2475" ใน วิชัย บำรุงฤทธิ์ บันทึกนักปฏิวัติไทย, หน้า 38

¹⁰ ดร. กระทบทรวงทองธรรมชาติ ให้ข้อสังเกตว่า "การมีสส. ประเภท 2 เป็นวิธีการรักษาอำนาจของคณะราษฎร ที่จะบีบบังคับทางอ้อมให้พระมหากษัตริย์ตั้งพรรคพวกของตนเป็น สส. ประเภท 2 เกือบทั้งหมด ด้วยสภาผู้แทนราษฎรที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแสดงว่าสภาผู้แทนจะเป็นสถาบันที่มีอำนาจในการควบคุมการบริหารของคณะรัฐมนตรีได้เต็มที่ รวมทั้งสามารถปลดคณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งได้ ดังนั้นคณะราษฎรจึงมีสภาพเป็นคณะพรรคการเมืองคณะเดียวในขณะนั้น

อ้างอิง กระทบทรวงทองธรรมชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 45

¹¹ ปรีดี พนมยงค์ "เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย" รัฐศาสตร์ 14 ฉบับปฏิวัติและประชาธิปไตย (พระนคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517), หน้า 45

¹² ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย งานวิจัย ลำดับที่ 6 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527, หน้า 8

¹³ ปรีดี พนมยงค์, "เกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย" รัฐศาสตร์ 14 ฉบับปฏิบัติและประชาธิปไตย (พระนคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517), หน้า 271

¹⁴ เสาวรักษ์, ตัวตายแต่ชื่อยัง (พระนคร: เกื้อกูลการพิมพ์, 2508), หน้า 224

¹⁵ ศึกษาเพิ่มเติม เรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติได้จากหนังสือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ปรีชา อารยะ, "เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ 1 ปีที่ 8 (มิถุนายน - สิงหาคม 2513)

- ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ปัญหาสำคัญของเค้าโครงการเศรษฐกิจของ นายปรีดี พนมยงค์" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ 2 ปีที่ 8 (กันยายน - พฤศจิกายน 2513)

"_____", "แนวอุดมการณ์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม;" ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2523)

- คณะบรรณาธิการสำนักพิมพ์จักรวรรดุนุสรณ์, พระปกเกล้าทรงได้เค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ (กทม.: อนุวงศ์ศิลป์การพิมพ์, 2526)

- พรชัย คุ่มทิวพร "เจตนาารมณ์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 4 ธันวาคม 2527

- ดร.เตื่อน บุญาค, ท่านปรีดี บุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (พระนคร: เสริมวิทย์บรรณาการ, 2500)

- ทิววรรณ บุญทวี, ความคิดทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์: ระยะเริ่มแรก (พ.ศ. 2443-2477) วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528

- ดร.เฉลิมเกียรติ ฉิวฉวล, ความคิดทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ บทความประกอบการสัมมนาถึงศตวรรษธรรมศาสตร์: 2477-2527 เอกสารวิชาการหมายเลข 48 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2527

- ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพฯ: สว่างสรรค์, 2524)
- ¹⁶ วิภา มโนพิโมกษ์, เรื่องเดิม, หน้า 66-67
- ¹⁷ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2476 และศึกษา รายละเอียดได้ ใน สิรี เปรมจิตต์, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าทรงโต้แย้งเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ (พระนคร: ม.ป.ท.), 2516
- ¹⁸ ทิววรรณ บุณฑวี, เรื่องเดิม, หน้า 380
- ¹⁹ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ "การปฏิวัติ 2475" อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช ลัทธิการเมือง (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 61
- ²⁰ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475
- ²¹ สถาบันไทยคดีศึกษา, มธ. F.O 371/17176 Political Situation in Siam อ้างใน รัศมี ชาคะสิงห์, เรื่องเดิม, หน้า 2-6
- ²² ดูรายละเอียดในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 59/2475 วันที่ 31 มีนาคม 2475
- ²³ พ.ร.บ. ว่าด้วยคอมมิวนิสต์ มีบทลงโทษผู้สนับสนุน และส่งเสริมคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารตีพิมพ์ หรือด้วยอุบายใดๆ ก็ตาม ฯลฯ อ้างจาก ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 50, แผนกกฎหมาย, (2 เมษายน 2476), หน้า 10
- ²⁴ ศรีกรุง ฉบับประจำวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476
- ²⁵ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: บ.ชุมนุมช่าง, 2517), หน้า 81

★